

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Datum:
2024-05-30

Diarienummer:
KTN-2024-00409

Handläggare:
Ella Tuononen

Samrådsyttrande över detaljplan för Gamla Uppsala skola

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för Gamla Uppsala skola.

Ärendet

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för Gamla Uppsala skola i samrådsskede 17 maj–26 juni 2024. Detaljplanen syftar till att skapa förutsättningar för en skola med tillhörande skolgård. Utformningen av skolan ska förhålla sig till områdets kulturmiljöer.

Beredning

Ärendet har beretts av avdelningen Uppsala konst och kulturarv inom kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Planområdet ligger i stadsdelen Gamla Uppsala, cirka fem kilometer från Uppsala centralstation. Planområdet avgränsas av Vattholmavägen i väster, de tidigare skolbyggnaderna i norr, åkermark i öster och av några villatomter i söder. Idag utgörs planområdet av en modulskola med tidsbegränsat bygglov. Planområdet ingår i en fornminnesmiljö med omfattande grav- och boplatssområden. I närheten av planområdet finns flera kulturarv. En sammanfattning av dessa ges under rubriken ”Kulturarv inom och i anslutning till planområdet”.

I tjänsteskrivelsen sammanfattas detaljplanens huvuddrag. För att ta del av mer information om detaljplanen hänvisas till denna webbsida:

<https://www.uppsala.se/bygga-och-bo/samhallsbyggnad-och-planering/detaljplaner-program-och-omradesbestammelser/hitta-detaljplaner-och-omradesbestammelser/2021/gamla-uppsala-skola-och-forskola/#samrad>

Planförslaget

I samband med att Ostkustbanans tunnel byggdes behövde Gamla Uppsala skolas tidigare skollokaler utrymmas. De tidigare skollokalerna ligger i anslutning till planområdet vid Vattholmavägen. Skolan har i dag sin verksamhet i modulbyggnader. Den nya grundskolan ska ersätta dessa. Skolan ska rymma 420 elever, fritidsklubb, tillagningskök och matsal. Detaljplanen ska även möjliggöra en skolgård.

Den nya skolan ska tillsammans med den gamla skolan och idrottshallen Gamlishallen utgöra en sammanhållen grupp av skolbyggnader vid entrén till Gamla Uppsala från norr. Skolans huvudbyggnad placeras i anslutning till Vattholmavägen. Placeringen syftar bland annat till att bilda ett tydligare stadsrum med övriga byggnader i närheten. I närområdet finns kulturmiljöer av mycket hög dignitet. Utformningen och placeringen av skolbyggnaden ska förhålla sig till dessa.

Skolbyggnaden kan bli tre våningar hög med en vindsvåning. Byggnaden är högre än omgivande bebyggelse, vilket innebär att den delvis kommer synas på håll i det omgivande landskapet. Placeringen av byggnaden regleras för att minimera påverkan på siktlinjer mot kyrkan och kulturmiljön vid Gamla Uppsala. Skolbyggnadens taknock ligger i linje med trädridån i närheten. För att påverkan på kyrkans framträdande läge i landskapet ska bli så liten som möjligt tillåts komplementbyggnader enbart på en del av planområdet.

I planbeskrivningen finns siktstudier som visar hur den nya skolbyggnaden syns i landskapet och i relation till Gamla Uppsala kyrka. Skolan är synlig i landskapet, men framstår inte som dominerande i relation till kyrkan. Den täcks delvis av trädkronor.

Skolbyggnadens utformning regleras genom planbestämmelser för att minska byggnadens påverkan på områdets kulturmiljöer. Utformningen hämtar inspiration från omgivande bebyggelse som präglas av röda träfasader, inslag av rött tegel och av tak i tegel. Skolbyggnadens fasader ska i huvudsak vara i trä med traditionell röd färgsättning. Inslag av rött tegel får förekomma. För att skapa en traditionell byggnadsform finns en planbestämmelse som reglerar minsta takvinkel. I sin helhet eftersträvas ett lågmält uttryck.

Kulturarv inom och i anslutning till planområdet

I Gamla Uppsala finns kulturarv av mycket stor betydelse. Några hundra meter väster om planområdet ligger tre kungshögar och gravfält från järnåldern och lämningar av en kungsgård. Intill gravhögarna finns Gamla Uppsala kyrka från 1100-talet. Kulturmiljöområdet kring Gamla Uppsala är en av landets mest kända och betydelsefulla fornminnesmiljöer. I närheten av dessa miljöer finns flertalet byggnader med höga kulturhistoriska värden från olika epoker, bland annat prästgården vars byggnader är från 1700- och 1800-talen, friluftsmuseet Disagården och Odinsborg. I närheten finns också Gamla Uppsala järnvägsstation från 1875.

I planområdets direkta närhet finns de äldre skolbyggnaderna som utgörs av två separata byggnader (hus 1 och 2), ett äldre uthus och en yngre provisorisk barack. Hus 1, huvudbyggnaden, är från 1929 och ritat av arkitekten John Åkerlund. Byggnaden har en trästomme och är två våningar. Fasaden har en röd locklistpanel med vita knutar och foder. Taket är ett valmat sadeltak. Genom en täckt pelargång förbinds

huvudbyggnaden med hus 2. Hus 2 är från 1914 och ritat av byggmästare Eriksson från Storvreta. Byggnaden har stensockel, trästomme och fasader med röd locklistpanel och ett sadeltak. Byggnaderna har höga social- och arkitekturhistoriska värden.

Väster om planområdet finns en äldre träbyggnad med fasad av tegel och faluröd träpanel som inhyser Gamla Uppsala sportklubbs lokaler. Söder om planområdet finns en tidstypisk brandstation från 1948 i rött tegel. Byggnaden inrymmer i dag ett brandkårmuseum. Inom planområdet finns idrottshallen Gamlishallen från 1980-talet. Byggnaden har en fasad i träpanel och bottenvåning i tegel.

Planområdet ingår även i ett gränsbestämt fornlämningsområde runt de tre kungshögarna, Tingshögen och gravfält som finns i Gamla Uppsala. Syftet med det gränsbestämda fornlämningsområdet är att bevara det öppna landskapet i anslutning till Gamla Uppsala för att värna upplevelsen av de tre gravhögarna, gravfältet, Kungsgården och kyrkan. Även inom planområdet finns fornlämningar.

Planområdet omfattas av riksintresse för kulturmiljövården Gamla Uppsala samt Fyrisåns och Björklingeåns dalgångar (C 30). I riksintressebeskrivningen finns riktlinjer att beakta vid förändring. Exempel på riktlinjer är att det ska vara möjligt att förstå och uppleva fornlämningarna i sina sammanhang samt att ingrepp och förändringar i fornlämningsmiljöer ska undvikas. Vidare framgår att det öppna landskapet på ett övergripande plan bör behålla sin öppna karaktär så att jordbrukslandskapets bebyggelse kan upplevas som de landmärken de är idag.

Kulturarv i planförslaget

I detta avsnitt ges en sammanfattning avseende detaljplanens påverkan på kulturmiljö. Planförslaget har utarbetats för att inte påverka riksintresset negativt. Bland annat regleras bebyggelsens placering för att inte bli för framträdande i jordbrukslandskapet. Byggnaden kommer vara synlig på långt håll, men framstår inte som dominerande i relation till Gamla Uppsala kyrka. Skolbyggnaden ska utformas för att underordna sig riksintressets karaktärsdrag. Planbestämmelser säkerställer att byggnaden får en traditionell utformning. Syftet är även att byggnaden ska passa in i miljön och harmonisera med den befintliga bebyggelsen.

Inom planområdet finns fornlämningar (boplatssområden och gravfält) som utgör en del av ett större komplex. Fornlämningarna kommer behöva avlägsnas från hela planområdet om detaljplanen genomförs.

Offentlig konst

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen ser att det kan finnas möjlighet att utveckla offentlig konst för Gamla Uppsala skola med fokus på offentliga och semioffentliga platser, entréer, mötesplatser, fritidsklubb och matsal. Det finns potential att tillföra konst i samverkan med övrig gestaltning vilket kan verka identitetsskapande och höja skolans gestaltningsmässiga värden.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens bedömning

I Gamla Uppsala finns många betydelsefulla kulturarv. Planområdet är beläget i anslutning till en av de mest framstående fornlämningsmiljöerna i Sverige. Områdets höga kulturmiljövärden ställer stora krav på utformning och gestaltning av den nya skolan. Detaljplanen reglerar skolbyggnadens utformning för att minska byggnadens påverkan på kulturmiljöer i området. Skolbyggnaden hämtar inspiration från

bebyggelse i området och ska få en traditionell utformning med lågmäلت intryck. Byggnaden ska passa in i miljön och harmonisera med den befintliga bebyggelsen. Av planhandlingarna framgår att byggnaden delvis kommer vara synlig på håll, men att den inte riskerar att bli för dominerande i landskapet i relation till Gamla Uppsala kyrka.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen anser att det är av stor vikt att den nya skolbyggnaden utformas för att passa in i området samt att den harmoniserar med befintlig bebyggelse i planområdets närhet. Förvaltningen ser därmed positivt på att detaljplanen reglerar skolbyggnadens placering, volym, fasadmaterial och färgsättning. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen bedömer att detaljplaneförslaget visar hänsyn till den viktiga kulturmiljö som planområdet ingår i.

Inom planområdet finns fornlämningar (boplatssområden och gravfält) som utgör en del av ett större komplex. Ett genomförande av detaljplanen innebär att fornlämningar inom planområdet kommer tas bort. Fornlämningarna ingår i ett större sammanhang och tillsammans med andra fornlämningar i Gamla Uppsala berättar de om platsens tidiga historia. Berättelsen försvagas något om fornlämningarna tas bort. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen bedömer dock att ett borttagande av fornlämningarna inte påverkar upplevelsen av gravhögar på andra sidan Vattholmavägen.

Sammanfattningsvis bedömer kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen att ett genomförande av detaljplanen får en liten negativ påverkan på kulturarv i Gamla Uppsala. Påverkan består främst i borttagandet av fornlämningar inom planområdet. Skolbyggnadens utformning är väl anpassad till områdets kulturmiljövärden och harmoniserar med befintlig bebyggelse på platsen. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen har därmed inget att invända mot planförslaget.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 30 maj 2024
- Bilaga, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för Gamla Uppsala skola

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kulturnämnden
YttrandePlan- och byggnadsnämnden
Ert diarienummer: PBN 2021-000760

Samrådsyttrande över detaljplan Gamla Uppsala skola

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för Gamla Uppsala skola i samrådsskede 17 maj–26 juni 2024.

I Gamla Uppsala finns många betydelsefulla kulturarv. Planområdet är beläget i anslutning till en av de mest framstående fornlämningsmiljöerna i Sverige. Områdets höga kulturmiljövärden ställer stora krav på utformning och gestaltning av den nya skolan. Detaljplanen reglerar skolbyggnadens utformning för att minska byggnadens påverkan på kulturmiljöer i området. Skolbyggnaden hämtar inspiration från bebyggelse i området och ska få en traditionell utformning med lågmäلت intryck. Byggnaden ska passa in i miljön och harmonisera med den befintliga bebyggelsen. Av planhandlingarna framgår att byggnaden delvis kommer vara synlig på håll, men att den inte riskerar att bli för dominerande i landskapet i relation till Gamla Uppsala kyrka.

Kulturnämnden anser att det är av stor vikt att den nya skolbyggnaden utformas för att passa in i området samt att den harmoniserar med befintlig bebyggelse i planområdets närhet. Kulturnämnden ser därmed positivt på att detaljplanen reglerar skolbyggnadens placering, volym, fasadmaterial och färgsättning. Kulturnämnden bedömer att detaljplaneförslaget visar hänsyn till den viktiga kulturmiljö som planområdet ingår i.

Inom planområdet finns fornlämningar (boplatssområden och gravfält) som utgör en del av ett större komplex. Ett genomförande av detaljplanen innebär att fornlämningar inom planområdet kommer tas bort. Fornlämningarna ingår i ett större sammanhang och tillsammans med andra fornlämningar i Gamla Uppsala berättar de om platsens tidiga historia. Berättelsen försvagas något om fornlämningarna tas bort. Kulturnämnden bedömer dock att ett borttagande av fornlämningarna inte påverkar upplevelsen av gravhögar på andra sidan Vattholmavägen.

Sammanfattningsvis bedömer kulturnämnden att ett genomförande av detaljplanen får en liten negativ påverkan på kulturarv i Gamla Uppsala. Påverkan består främst i borttagandet av fornlämningar inom planområdet. Skolbyggnadens utformning är väl anpassad till områdets kulturmiljövärden och harmoniserar med befintlig bebyggelse på platsen. Kulturnämnden har därmed inget att invända mot planförslaget.

Offentlig konst

Kulturnämnden ser att det kan finnas möjlighet att utveckla offentlig konst för Gamla Uppsala skola med fokus på offentliga och semioffentliga platser, entréer, mötesplatser, fritidsklubb och matsal. Det finns potential att tillföra konst i samverkan med övrig gestaltning vilket kan verka identitetsskapande och höja skolans gestaltningsmässiga värden.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Anna Eriksson
Nämndsekreterare